

Pályakövetési tipológia

Bevezetés - A pályakövetési rendszerekre ható legújabb nemzetközi folyamatok

Az írás, amelyet az olvasó a kezében tart, azzal az elsődleges céllal készült, hogy bemutassa a jelenleg létező pályakövetési módszereket, törekedve arra, hogy a különböző típusú, eltérő célokkal készülő kutatásokról képet adjon. A pályakövetés, mint rendszerszintű mérőeszköz jelenleg nagyon fontos kutatási és szakpolitikai területté lépett elő Magyarországon. Írásunkban szeretnénk áttekinteni, hogy milyen hasonló törekvések vannak világszerte ebben a tárgykörben. Ennek megfelelően az egyes pályakövetési vizsgálatok leírásán túl, ahol lehetett megpróbáltunk szót ejteni kialakulásukról, a felhasznált adatfelvételi, adatelemzési módszerekről, az érintett témákról és a felhasználási módokról is. Ebben a cikkben a középfokú oktatással foglalkozó, vagy még inkább, azt is magába foglaló pályakövetési rendszereket igyekszünk feltérképezni. Nem érintjük ezért a csak felsőoktatásból kilépőket vizsgáló programokat. Az érdeklődők az Educatio Kht. által kiadott *Diplomás Pályakövetés 1. – Hazai és Nemzetközi tendenciák* című 2008-as kötetben találhat további információkat és leírásokat a témában.¹

Bár a különböző megközelítések között vannak áthallások és kapcsolatok, de mint ahogy azt az olvasó látni fogja, a pályakövetési gyakorlatok sokfélék és az általuk előállított tudást is többféle, eltérő célra lehet használni. Mindezek miatt nem is biztos, hogy egy egységes fogalomkörben kell ezeket kezelni, valamint hogy a magyar pályakövetés kifejezés le tudja fedni ezt a sokféleséget. Az alább bemutatott vizsgálatok között nincsen 'jó megoldás', mindegyik pályakövetési gyakorlatot csak a saját politikai-kulturális közegében lehet értelmezni. Az alábbi írásban erre teszünk kísérletet, az alábbiakban bemutatásra kerülő pályakövetés számos országban több évtizedes múltra tekint vissza.

A 2004-ben kiadott *Career Guidance and Public Policy*² című OECD kötetében kiemelik, hogy a hosszabb távú karrier döntések támogatására longitudinális adatokat érdemes gyűjteni, ezek közzététele segítheti a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalának jobb összehangolását. Az OECD szerint az életutakról, karrierokról elérhető információkat közjósággként kezelik sok országban a hatékonyság és az esélyegyenlőség eléréséhez.³ A pályakövetés egy lehetséges tipológiája

Az alábbi táblázat az általunk felvázolt tipológia fő elemeit tartalmazza röviden. A különböző típusok részletes kifejtését a vonatkozó példák bemutatásával az alábbi részek tartalmazzák.

Egy kohorszt/populációt egyszer kérdez le

Típus	Cél, relevancia
Intézményi vizsgálat	a képzésre nézve visszacsatolás az intézmény számára; marketing célok
Országos/területi vizsgálat	információ az iskola-munka átmenetről – az oktatáspolitikai szint számára munkaerőpiac feltérképezése

¹ DPR: http://www.felvi.hu/images/pub_bin/dload/DPR_1/DPR_bevezetes.pdf

² Career Guidance and Public Policy, OECD (2004) <http://www.oecd.org/dataoecd/33/45/34050171.pdf>

³ „Career information is widely recognised as a public good which should be freely available to all, for reasons of both efficiency and equity. This is why governments play an important role in providing formal career information. In some countries, the role that should be played by governments.” (OECD, 2004, 85)

Egy kohorszot/populációt többször kérdez le

<i>Típus</i>	<i>Cél, relevancia</i>
Pályakövetési vizsgálatok <ul style="list-style-type: none"> - Adatgyűjtési regiszterek összekapcsolásával nyert pályakövetési információ - Kutatási projekt által nyert pályakövetési információ 	oktatásirányítási, pályaorientációs célok, visszajelzés a képzésről
Nem pályakövetési célú, pályakövetési relevanciával is bíró kutatások	alapvetően nem pályakövetési céllal indult vizsgálatok, amelyek viszont néhány kérdéssel az egyén életútját is vizsgálják

A követéses vizsgálatokat két típusba osztottuk, aszerint, hogy a vizsgálat során hány alkalommal keresik fel az adott populációt. Elkülönítettük az egy korosztályt vagy populációt egyszer lekérdező, tulajdonképpeni pillanatfelvételt készítő kutatásokat a követéses panelvizsgálatoktól.

A volt diákokat egyszer lekérdező vizsgálatokon belül külön részben elemezzük az egyes intézmények által készített pályakövetési módszereket, valamint a nemzeti vagy regionális szinten zajló vizsgálatokat. Előbbi célja leginkább az intézmény képzéseit értékelni, a volt diákok által visszacsatolást adni; az eredményeket ezen kívül lehet marketingcélokra is használni. Utóbbiak, a nagyobb volumenű országos vagy területi vizsgálatok célja információt nyújtani az iskola-munka közötti átmenet folyamatáról, nehézségeiről. Több országban erre alapozva készül úgynevezett 'transition policy' (átmenethez kapcsolódó szakpolitika),⁴ amelynek a célja magának az átmenetnek a megkönnyítése a fiatal felnőttek számára. Az országos vizsgálatok célja lehet az is, hogy a végzős diákok tervei alapján előrejelzéseket adjon a munkaerőpiac illetve a felsőoktatás számára, elhelyezkedésük folyamatáról. Ezen adatfelvételek során a tanulmányok befejezése után bizonyos idővel keresik meg a volt diákokat.

A hosszabb távú panelvizsgálatok között szintén két típust veszünk számba, az egyik a pályakövetési vizsgálatok bemutatása, a másik a nem pályakövetési célú, de ilyen relevanciával bíró elemzések utalásszintű említése.

Az előbbi esetében tovább bontottuk a kategóriarendszert, ugyanis a pályakövetési panelvizsgálatoknál két teljesen eltérő logikájú rendszert ismertünk meg. A skandináv országok esetében jellemző, hogy a pályakövetési információkat több országos statisztikai regiszter összekapcsolásával nyerik, tehát nem készül külön kutatási adatfelvétel. Ezáltal minden kohorszról nagyon pontos információval rendelkeznek, viszont a diákok véleményét így nem tudják becsatornázni a rendszerbe. A másik típus a mintavételes – ritkább esetben teljes körű lekérdezéssel zajló – vizsgálatok, amelyekben a volt diákokat néhány éven keresztül követik és a karrierútjuk fejleményeit elemzik.

Néhány olyan panelvizsgálatot is számba veszünk, amelyek nem pályakövetési céllal készülnek, viszont tartalmaznak olyan kérdéseket, amelyekből az életpálya alakulására lehet következtetni.

⁴ Bár a 'átmenethez kapcsolódó szakpolitika' még több országban a domináns szemlélet, érdemes felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy ezen a területen jelenleg egy paradigmaváltás megy végbe. Az 'iskola-munka átmenet' helyett egyre inkább az 'élethosszig tartó tanulás' jelensége kerül előtérbe. Míg az előbbi jelenség egy egyszerű átmenetet, az utóbbi a munka és a tanulás közötti átmenetek sorozatát jelenti. Mivel az általunk bemutatott vizsgálatok inkább a 'hagyományos' átmenet szemléletéhez köthetők, ezért jelen esetben inkább ezt a fogalmat használjuk.

Pályakövetési módszerek, rendszerek bemutatása

Intézményi pályakövetés jellemzői

Az intézményi pályakövetés gyakorlat céljait elsősorban az intézményi érdekek határozzák meg. Ennek megfelelően a célok között említhetjük a képzés a tanulók munkaerőpiaci esélyeire gyakorolt hatásának felmérését, a tananyaggal kapcsolatos tanulói attitűdök vizsgálatát és nem utolsósorban az iskolamarketing szempontjait. Ezek a célok és szempontok természetesen a vizsgált és a kérdőívekben is megjelenő területeket is meghatározzák.

Franciaország, intézményi pályakövetés szakképző intézményekben

Ez a típus az internetes keresés alapján leginkább **Franciaországra** tűnik jellemzőnek, illetve innen érhetőek el internetes intézményi szintű kimutatások, amelyek pályakövetésre utalnak vagy akár online kitölthető kérdőívek. Franciaországra nem jellemző a központilag szabályozott és irányított pályakövetési gyakorlat a nem felsőfokú végzettség körében. Ez összhangban van a francia felsőoktatási pályakövetésnél tapasztalhatóakkal, azaz mindkét szinten inkább intézményi szinten találhatunk pályakövetésre irányuló kezdeményezésekkel. Mindazonáltal az is látható, hogy a pályakövetés a francia oktatási kultúra része és számos középiskola rendelkezik olyan online kitölthető kérdőívvel, amellyel tanulók munkaerőpiaci útját igyekeznek megragadni.⁵

Bár igen nagy eltérések tapasztalhatóak ezeknél a kérdőíveknél mind a kérdések tematikájában, mind a kérdőívek kidolgozottságában, az alábbiakban összefoglaljuk a legjellemzőbb kérdéseket, amelyek mutatják az intézményi követés kérdésfelvetéseit is.

Kérdezett információk kérdéscsoportonként:

<i>Személyes alapadatok</i>	<i>Középiskola utáni pálya</i>	<i>Munkavégzés helye</i>
Név, cím, születési adatok, telefon	Középiskolát követő tanulmányok	munkaadó neve és címe
Iskola kezdetének és befejezésének dátuma, osztály kódja	Hány hónap később talált munkát (középiskola befejezésétől számítva)?	munkavégzés helye (ország, régió)
Megszerzett képesítés neve	A középiskola befejezése óta végzett munkák	
	Első állás: Feladatok jellege, Önállóság foka, Szerződés jellege, Jelenlegi állás: Feladatok jellege, Önállóság foka, Szerződés jellege	

A fenti kérdéseken túlmenően, érdekes meglátásokat tartalmaz az a Francia Kultúra és Kommunikáció Minisztériuma (*Ministère de la Culture et Communication*) által összeállított

⁵ Iskolai kérdőívek és kimutatások:

<http://ecole.pagespro-orange.fr/lycee.guisthau/divers/enquete.html>

<http://www.lyceehotelier-nd.org/questionnaireancienseleves.htm>

<http://www.ac-nice.fr/geniecivil/enquete.htm>

http://www.lyceedupaysdesoule.fr/enquete_anciens/enquete.php

<http://www.eplea66.educagri.fr/spip.php?article469>

http://www.steiner-waldorf.org/actualite/these_nouvelles_pedagogies/enquete.html

módszertani segédlet, amelyet a kulturális szakemberek képzését ellátó intézmények számára készült. Bár az anyag nem tesz különbséget a felsőoktatási és középoktatási intézményi szint között, de ez talán kevésbé is releváns a kulturális szférában, hiszen a feljegyzés is felhívja rá a figyelmet, hogy a kulturális szakemberek képzése felsőoktatási szinten is kis csoportokban (20-30 fő) zajlik.⁶

Az útmutató a kérdőív felépítéséhez a következő tematikus blokkokat javasolja, amelyek részben követik, részben eltérnek a fenti témacsoportoktól:

TÍPIZÁLÁS, ISMERTETÉS, MÓDSZERTAN

1. Szociodemográfiai ismérvekre vonatkozó kérdések

Alapinformációk: nem, születési idő és hely, lakhely a vizsgálat időpontjában, családi állapot, gyerekek száma, szülők legutóbbi foglalkozása.

Pluszinformációk: az állampolgárság/nemzetiség kérdés érdekes információkkal szolgálhat, amennyiben az iskola több országból is fogad tanulókat (Magyarországon ennek inkább határmenti települések iskoláinál lehet releváns)

2. A tanuló iskolai útjára vonatkozó kérdések

Elért legmagasabb iskolai végzettség, érettségi megléte, az intézménybe való beiratkozás előtt folytatott tanulmányok, az intézmény elhagyása után folytatott tanulmányok, a végül megszerzett bizonyítványok felsorolása

3. A fizetett szakmai tevékenységre vonatkozó kérdések

A szakmai tevékenységre vonatkozó kérdéseket két megközelítésben lehetséges feltenni.

Az első megközelítésben csak alapinformációk lekérdezése: a vizsgálat idején fennálló állapot (egy vagy több fizetett munkahely megléte / tanulmányok folytatása / álláskereső / munkanélküli, de nem keres állást)

A második megközelítésben az intézmény vizsgálata minden szakmai tevékenységre kiterjed, azaz retrospektív módon végigkérdezi az összes állást, amit a végzés és a vizsgálat között vállalt az alany.⁷ A vállalt munkahelyekkel kapcsolatos lehetséges kérdések:

- a pozíció pontos leírása (esetleg munkakör megjelölésével)
- a munkaviszony jellege: alkalmazott vagy szabadúszó; ha alkalmazott milyen formában (pl. határozott, határozatlan, támogatott munkahely, gyakornok)
- a munka kezdetének pontos időpontja
- munka jellege (teljes munkaidő/részmunkaidő)
- a munkaadó tevékenységi köre
- végül, a havi nettó bevétel⁸

⁶ A különböző művészeti ágakban (pl. táncművészet, színművészet vagy vizuális művészetek) a felsőfokú képzés főleg kiscsoportokban zajlik, amely létszáma alapján megfeleltethető egy középiskolai osztálynak.

⁷ A kettő megközelítés között kompromisszumot jelenhet, ha a kérdőív csupán a végzés utáni első állásra és a vizsgálat időpontjában fennálló szituációra kérdez rá.

⁸ A bevételre vonatkozó kérdések mindig érzékeny pontot érintenek. Nagy a kockázata a válaszmegtagadásnak, vagy annak, hogy a válaszolók szépítenek vagy alulbecsülik tényleges jövedelmüket (pl. magyar viszonylatban, ahol sokszor nagy eltérés van a tényleges és a hivatalos bér között). A módszertani segédanyag által kínált megoldás szerint érdemes lehet először az egész háztartásának az éves bevételére kérdezni, majd a személyes bevételre ugyanabból az évből, így távolít egy kicsit a kérdés. Használható a 'több mint X, kevesebb, mint X' formula is, mert mindig könnyebb egy nagyságrendet jelölni meg, mint pontos számot mondani.

Országos/területi pályakövetési vizsgálatok

Több országban találtunk olyan kutatási projektet, amelyben adott évfolyamon végzetteket egyszer keresik meg kérdőíves vizsgálat céljából, tehát nem követéses panelvizsgálatként működnek. Ez persze nem zárja ki azt, hogy a vizsgálat folyamatos legyen, azaz, hogy minden évben megkeressék a kérdésekkel a végzős évfolyamot, de ez esetekben mindig más kohorsz vizsgálatáról beszélhetünk.

Számos vizsgálatnak célja az iskola és a munkaerőpiac közötti átmenet vizsgálata. Ezek a vizsgálatok, mind a munkaerőpiac, mind az oktatáspolitikai kérdésekre érzékeny állami szereplők számára fontos információkkal bírhatnak.

Az országos/területi pályakövetési vizsgálatok körébe azokat a kutatásokat értjük, amelyek rövidtávúak, azaz általában csak egyszer kérdezik le őket – a középiskola befejezése után fél és hároméves időtáv jelenti a vizsgálati időszakot –, továbbá nem egy adott intézményhez kötődnek, hanem a végzettek egy nagyobb körét érintik, amely lehet városi, regionális vagy nemzeti szintű.

Ezek a típusú vizsgálatok kevésbé alkalmasak arra, hogy egy adott intézmény vagy egy adott szakmacsoportban történő képzés hatékonyságát lemérjék. A célja sokkal inkább a fiatalok munkaerőpiaci helyzetének monitorozása, amelyet párhuzamba lehet állítani az általános munkaerőpiaci helyzettel. A cél tehát nem az oktatás hatékonyság-mérése, hanem a végzős évfolyamok munkaerőpiaci sikerességének/sikertelenségének megragadása egy adott kohorszon belül és – abban az esetben, ha folyamatos az adatfelvétel⁹ – a változások megjelenítése, megértése.

Vannak olyan, kifejezetten az iskola-munka közötti időszakot vizsgáló kutatások is, amelyek a munkaerőpiaci sikeresség dimenzióira kérdeznak rá, így az iskolai tanulmányok értékelését, a megszerzett készségek, képességek hasznosíthatóságát, a munkahelyi környezettel összefüggő tapasztalatokat is felméri. Az ilyen jellegű vizsgálatok általános képet kívánnak nyújtani a végzettek helyzetéről. Bár ezeket az információkat leginkább az országos oktatáspolitikai tudja hasznosítani, az intézmények részére is készülhetnek külön elemzések saját végzettjeik véleményéről, pályautjáról és az iskolában szerzett ismeretek, készségek hasznosulásáról. Az alábbiakban különböző európai országokból ilyen jellegű gyakorlatokat mutatunk be röviden.

Az IVA felmérés, Franciaország

Az átmenetet-jellegű kutatások ideáltípusának lehet tekinteni a Nord-Pas-de-Calais észak-franciaországi régió felmérését. Ez az úgynevezett IVA felmérés: (*Fiatalok beilleszkedése az aktív életbe - Insertion des jeunes dans la vie active*) a fiatalok elhelyezkedési útját kívánja megragadni 7 hónappal tanulmányaik befejezése után. A vizsgálat által lefedett populáció a szakmai és technikai képzést nyújtó középiskolákat befejezettekre terjed ki kizárva azokat, akik akár iskolai képzésben, akár gyakornokként folytatják tanulmányaikat. A felvétel éves gyakorisággal ismétlődik, de nem egy vagy több generációt követ szakmai életútja során, hanem mindig az újabb végzett kohorsz átmenetét vizsgálja.

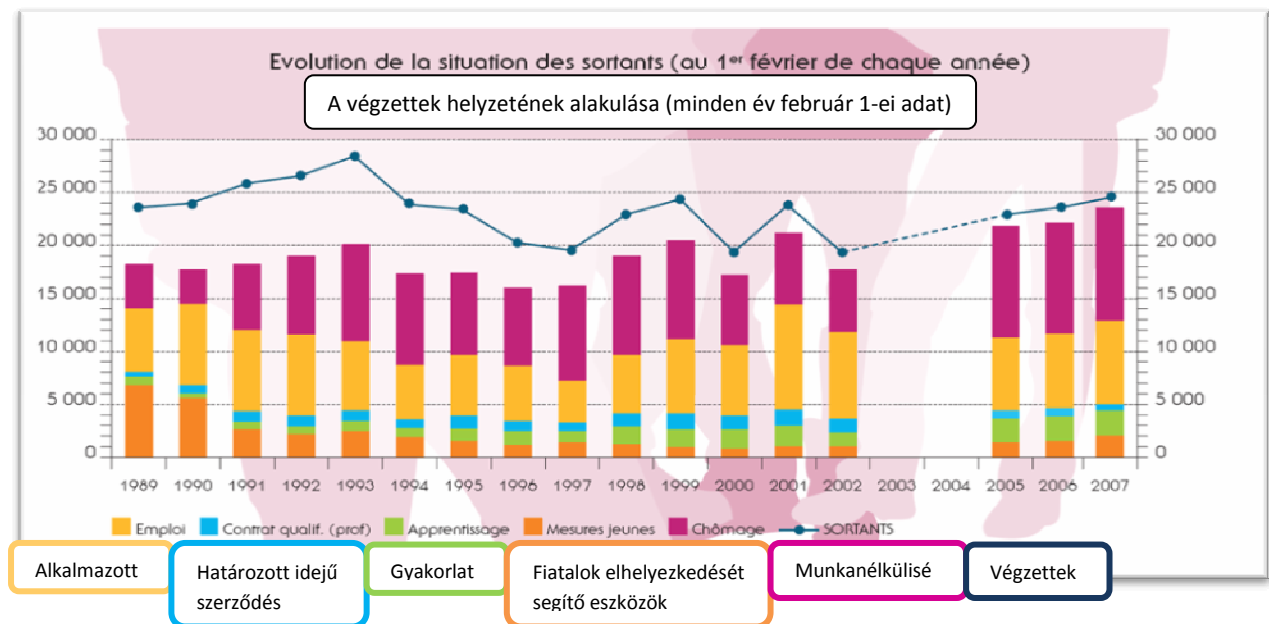
A 2008-as jelentés¹⁰ szerint a kutatás, mivel rövid távú, elsősorban az aktuális munkaerőpiaci helyzetet, és ennek a helyzetnek a fiatalok pályájára gyakorolt hatását tárja fel. Arra nem alkalmas, hogy messzemenő következtetéseket vonjanak le belőle a kutatók a régióban zajló oktatás hatékonyságáról. Mivel a vizsgálatot minden évben lefolytatják, ezért a különböző kohorszok közötti

⁹ Az adatfelvétel folyamatossága jelen esetben azt jelenti, hogy évről évre, vagy szabályos időszakonként kérdezik le az adott területi egységen belül a végzős évfolyamok iskola és munkaerőpiac közötti átmenetének jellemzőit.

¹⁰ http://www.c2rp.fr/upload/publication/iva_2008.pdf

összehasonlító elemzések is lehetővé válnak. A 2007-es jelentésből származó ábra (1. Ábra) a különböző kohorszok munkaerőpiaci helyzetét mutatja be.

1. Ábra

Bár a felvétel kérdőíve nem elérhető az Interneten, de a tartalmát vissza lehet következtetni a kutatási jelentésekből.¹¹ Maga a jelentés a fiatalok foglalkoztatási rátáit elemzi az iskolatípus, a szektor, a munkaviszony jellege és szerződés típusa szerint. A jelentés minden elemzési aspektusnál külön figyelmet fordít a nem változó mentén látható különbségekre is.

BVE-Monitor pályakövetési vizsgálat, Hollandia

Hollandiában a maastrichti ROA¹² (*Research Centre for Education and the Labour Market – Oktatási és Munkaerőpiaci Kutatóközpont*) a '90-es évek eleje óta folytat vizsgálatokat az iskolát végzettek között az oktatási rendszer legtöbb szektorára kiterjedően. Az adatfelvételek nagymértékben standardizáltak és a kapott adatok alapját képezik az Iskolát végzettek Információs Rendszerének (*SIS - School-leavers Information System*). Ez a rendszer hivatott naprakész információt szolgáltatni az oktatás és a munkaerőpiac között átmenetről. A folyamatosan frissülő adatbázis az egész holland oktatási rendszert lefedi.

Az Információs Rendszer adatait 3 egymástól független adatfelvételtől nyeri, amelyek együttesen megközelítőleg 100 000 iskolából kilépő egyént érnek el. A 3 adatfelvétel közötti 'munkamegosztás' a következőképpen zajlik:

1. Általános középiskolai oktatás, egyetemre felkészítő oktatás, szakképzést előkészítő középiskola: VO-Monitor. Szakképzés, gyakorlatközpontú szakmai képzés¹³ (korábban tanoncképzés) BVE-Monitor.
2. Magasabb szintű szakmai képzések: HBO-Monitor.

¹¹ http://www4b.ac-lille.fr/~enspro/insertion_professionnelle/insertion_professionnelle.html

¹² <http://www.roa.unimaas.nl/>

¹³ Ebben a képzési formában a tanulók 4 napot töltenek egy vállalatnál, ahol a szakmai gyakorlatot és 1 napot a szakképző intézményben, ahol az elméleti felkészültséget szerzik meg. Ezt a formát elsősorban hátránykezelésre, a speciális nevelési igényű fiatalok iskolarendszerben tartására dolgozták ki.

3. Egyetemi szintű képzések (alapképzés, graduális képzés): WO-Monitor

A holland pályakövetési rendszer szakképzésre (BOL) és gyakorlatközpontú szakmai képzésre (BBL) vonatkozó része – a BVE-Monitor – a végzés után másfél évvel keresi fel a korábbi tanulókat. A lekérdezés mind internetes felületen, mind papír alapon történik a körülményektől függően. A kérdéssor részben megegyezik a többi részre vonatkozó kérdéssorral, részben pedig a képzési szektorra és képzési típusra vonatkozó kérdéseket tartalmaz. A BVE-Monitor különösen a továbbtanulásra és a munkaerőpiacra való belépésre koncentrál. A kérdéssor tematikus vázlatát az olvasó az 1. Mellékletben találja.

A vizsgálat eredményei két szinten elérhetőek az oktatási intézmények szintjén, valamint országos szinten.

A BVE-Monitor egyik fő célkitűzése, hogy az oktatási intézmények szintjén is elérhető adatokat tudjanak szolgáltatni a végzettekről. A vizsgálat az oktatási intézmények a saját végzettjeikről kaphatnak tájékoztatást, továbbá az intézmények a képzések eredményességéről és minőségi megítéléséről is képet kaphatnak a külön számukra készülő jelentésből. Az oktatási intézmények szabadon igényelhetik az intézményi szintű jelentést, amely tartalmát a jelentést készítő cég (*Desan Research Solutions*) bizalmasan kezeli, de a jelentés elkészítésért külön költséget számolnak fel.

Az országos szintű adatok a nyilvános, éves kutatási jelentésben látnak napvilágot.¹⁴ Az adatok továbbá tudományos folyóiratokban megjelent cikkeknek és könyveknek az alapjául szolgálnak. A jelentés hollandul az interneten is elérhető, amelynek egyik része kérdések szintjén tartalmazza az eredményeket.

School Leavers Survey, Írország

Komoly pályakövetési rendszerre többek között **Írországból** mutatunk példát. A *School Leavers Survey*-t (Kutatás a végzettekről) 2007-ben 24. alkalommal vették fel, a vizsgálatok közül az elsőt 1978/1979-ben készítették, ezután 1-2 évenként ismételték meg. A vizsgálat a középfokú oktatást befejező volt diákokra koncentrál, célja hogy országosan reprezentatív adatokkal segítse az oktatáspolitikát alakítását. A vizsgálat tudományos eredményei abban rejlenek, hogy információval szolgálnak az iskolából kilépő fiatalok iskolában eltöltött éveiről valamint az iskolából a munkába való átmenet időszakáról.¹⁵

A 2007-ben kiadott jelentés a középfokú oktatásban 2004/2005-ös tanévben végzettekkel foglalkozott, nagyjából egy évvel a végzés után kérdezték le őket. A hosszú múltra visszanyúló kutatási előzmények miatt elég adattal rendelkeznek, hogy longitudinálisan is össze tudják hasonlítani a felvett adatokat. A vizsgálatot az Economic and Social Research Institute (Gazdasági és Társadalmi Kutató Intézet) végzi.

A vizsgálat főbb témakörei a következők: középiskolát befejezők tapasztalatai az iskolai képzésről; az iskola utáni oktatás és képzés; a végzettek gazdasági helyzete; és a munkahelyi tapasztalatok.

A módszertanról: 2007-ben először alkalmaztak nem csak személyes lekérdezést, hanem telefonos és on-line önkitöltős módszereket is, a válaszadási arány 54%-os volt. A vizsgálat során rétegzett¹⁶ véletlen mintát vettek, a diákokat az iskola elvégzése után 18 hónappal keresték meg.

¹⁴ http://www.roa.unimaas.nl/pdf_publications/2009/ROA_R_2009_4.pdf

¹⁵ http://www.education.ie/servlet/blobervlet/stat_school_leaver_survey_2007.pdf

¹⁶ A minta az elvégzett programok, a program éve és nem szerint reprezentatív.

Entrance to the Labour Market, Svédország

Svédországban a statisztikai hivatal *The Entrance to the Labour Market*¹⁷ (Belépés a munkaerőpiacra) címen tesz közzé 2002 óta két évente a végzettségről szóló kutatási jelentéseket. 2008-ban a 2004/2005-ös tanévben a felső középfokon illetve a felsőoktatás első ciklusában végzettséget kérdezték meg. Az anyag valójában két kutatási jelentést tartalmaz, az egyik a felső középfokon végzettséget kérdezi meg, a másik kutatásban az első diplomájukat megszerzett hallgatókról írnak, róluk először 2006-ban készült tanulmány. A középfokú intézményekben végzettségűek közül nagyjából 10%-os mintát vettek, a válaszadási arány 60%-os volt, papíralapon és elektronikusan is ki lehetett tölteni a kérdőívet. Az adatok a megkérdezettek munkaerőpiaci helyzetével, elhelyezkedésével, jövőbeli terveivel kapcsolatosak.

Az elérhető kutatási jelentés alapján vissza lehet követni, hogy milyen konkrét témákban kérdezték meg a volt diákokat. Ezek egyike, hogy adott időintervallumon belül álltak-e alkalmazásban. Az adott munkával kapcsolatban kérdezik a kapott jövedelmet, a ledolgozott órák számát, a munka jellegével kapcsolatos részleteket. A kérdőív azzal kapcsolatban is kérdezi, hogy mennyi időbe telt a diáknak beletanulnia az adott munkakörbe, valamint hogy milyen készségeket és kompetenciákat kell használnia a munkája során. Részletesen vizsgálják, hogy a munka jellegéhez milyen transzverzális kompetencia-követelmények kapcsolódnak: meggyőzés, vitakészség; szolgáltatás központúság; önálló munkavégzés; rugalmasság; csapatmunka; számítógép használat, stb.

A kutatási jelentés egy másik részében ugyanezekkel a készségekkel kapcsolatban azt kérdezik, hogy mennyire az iskolában szerezték meg őket. A 2004/2005-ben elvégzett kurzussal kapcsolatban értékelniük kellett a válaszadóknak többek között az oktatás, a kurzus, a tananyagok, a tanulási környezet, a munkatapasztalatok megszerzésének lehetőségét, illetve a projekt munkákat.

A kutatási jelentéseket táblázatos formában, rövid összefoglalóval, a legfontosabb fogalmak angol fordításával közlik.

Egy további érdekes kutatás Svédországból a *Folk High School Follow-up*¹⁸ (Népfőiskolai követéses vizsgálat) című vizsgálat során az ebben az intézménytípusban végzettséget keresik fel három évvel tanulmányaik befejezése után. A kutatás foglalkozott a diákok iskoláról való véleményével, az elhelyezkedési esélyeikkel, a felsőoktatásban lévők helyzetével, valamint azzal, hogy miben járult hozzá az adott népfőiskola (*Folk High School*) a diák további tanulmányaihoz illetve foglalkoztatásához.

Panel jellegű pályakövetési vizsgálatok

Pályakövetési vizsgálatnak hívjuk azokat a kutatásokat, amelyek hosszabb időn keresztül követik egy vagy több korosztály életútját, akár már az iskolai évektől kezdve a kérdezést. Mint korábban utaltunk rá, ezen a kategórián belül elkülönítettük az állami regisztereket, adatgyűjtéseket egymással összekapcsoló vizsgálatokat (Finnország, Norvégia), illetve azokat, amelyekben kutatási adatfelvétel által gyűjtnek információt a követett kohorszokról (Skócia, USA).

Transition from school to further education and work, Finnország

Finnországban, ahogy a Skandináv régió nagy részében, a statisztikai adatokat nem survey-k és népszámlálások által nyerik, hanem egyénenként összegzik az egyes meglévő regisztereket. Ezáltal a meglévő adatok lényegesen többet mutatnak, mint ha azokat censusok által gyűjtették. Ezt a rendszert Finnországban 1987 óta működtetik.

¹⁷ http://www.scb.se/Pages/Product_9866.aspx

¹⁸ http://www.scb.se/Pages/Product_158090.aspx

A Finn statisztikai hivatal egyik munkatársa, Pekka Myrskylä egy 2001-es statisztikai konferencián beszélt a legújabb oktatásügyi statisztikákról.¹⁹ Ahogy írja, a legtöbb országban kíváncsiak arra, hogy miként alakul az aktuális és jövőbeli munkaerőpiaci keresletük az egyes végzettségeket tekintve, szeretnék tudni, hogy a végzettjeik hogyan találnak munkát és a végzett munka jellege mennyire köthető össze a tanulmányaikkal. Továbbá a különböző végzettségekhez és munkatípusokhoz kapcsolódó fizetés mértéke is fontos kérdés. A kutató szerint Finnországban az egyes regiszterek összekapcsolása által mindezekre a kérdésekre választ kapnak.

Bemutatja az akkori legújabb statisztikai elemzéseket is:

- A tanult populáció foglalkoztatottsága (Employment of educated population):
- A végzettséget megszerzők foglalkoztatása (Employment of attainers of educational qualifications): egyes végzettségeken belül kohorszokat vizsgálnak, az ő munkaerőpiacra lépésüket, valamint a munkaerőpiacon való boldogulásukat.
- Az oktatásból kilépők átmenete a munka világába (Transition of attainers of educational qualifications to working life): Az adatokat a végzés után bizonyos idővel vizsgálják, ekkor foglalkoznak a volt diákok felsőoktatásba, illetve a munkaerőpiacra történő átlépésével. Az adatok tartalmazzák, hogy melyik régióban, milyen gazdasági ágazatnál és milyen szervezetnél van foglalkoztatva a végzett diák. Az egyes oktatási intézmények a saját eredményességük mérésére valamint a többi intézménnyel való összehasonlításra is használhatják a statisztikát.
- Munka tanulás mellett (Working whilst studying): a statisztikák azt mutatják meg, hogy mennyien dolgoznak az iskolai tanulmányaik mellett.
- Az otthoni háttér befolyása (Influence of home background): a szülőkről gyűjtött adatokat kapcsolják az egyéni statisztikákhoz, így láthatóvá válik, hogy mennyiben befolyásolja a tanulmányaikat, illetve a munkába állás sikerességét a családi háttér. (Myrskylä, 2001)

A statisztikai honlapon jelenleg elérhető leírás szerint az Átmenet az iskolából a továbbtanulás és a munka világába (*Transition from school to further education and work*)²⁰ című oktatási statisztikát különböző intézményi regiszterek (középfokú, felsőoktatási) valamint a nyugdíjalapba történő jövedelemmel összefüggő adatok összekapcsolásával készítik.

Individually Based Education Statistics, Norvégia

A **Norvégiában** alkalmazott rendszert érdekességképpen mutatjuk be, azt szeretnénk vele demonstrálni, hogy milyen célja lehet a diákokat követő adatgyűjtésnek. Norvégiában az oktatási statisztikákat tanulónként gyűjtik, ez az Egyéni statisztikai adatgyűjtés (*Individually Based Education Statistics*); minden tanév október 1-én jelenteni kell az oktatási intézmények felől adott diákra nézve az adatokat. Az információk az aktuális év szeptember 30-ig tartalmazzák a felső középfok, a szakképzési intézmények, a népfőiskolák, a munkaerőpiaci tréningek, az egyéb felső középfokú intézmények, a felsőoktatásban tanulók, valamint a külföldön oktatási intézményben tanulók adatait. A statisztikák a végzettségi adatokról is nyújtanak információt.²¹

¹⁹ Pekka Myrskylä (2001): The Use of Administrative Register Data for Longitudinal Studies - Transition of Attainers of Educational Qualifications to Working Life. Seoul 53rd Session of International Statistical Institute <http://isi.cbs.nl/iamamember/CD2/pdf/366.PDF>

²⁰ http://www.stat.fi/meta/til/sijk_en.html

²¹ http://www.ssb.no/english/subjects/04/90/nos_d361_en/nos_d361_en.pdf

A fentiekre épülve a kilencvenes évek közepén jött létre a pályakövetési szolgálat (*follow-up service*)²² amely nem követéses vizsgálat, hanem pályaaorientációs rendszer. Azoknak a diákoknak nyújt segítséget, akik a tankötelezettségi kor után, 16-19 éves koruk között nem jelentkeznek felső középfokú iskolába. Az ő adataikat regisztrálják az egyes oktatási körzetek és ajánlanak nekik további képzési programokat, vagy munkalehetőségeket. Ennek alapján a korai lemorzsolódókról is nagyon pontos adatai vannak a norvég oktatásügyi vezetésnek.

School Leavers Survey, Skócia

Skóciában a panel jellegű pályakövetési kutatások már a hetvenes években elindultak, *Scottish School Leavers Survey* (Skót Végzősök Survey) néven – a nyolcvanas években *Skót Fiatal Emberek Kutatása*-nak (Scottish Young People's Survey) hívták az adatfelvételt. A pályakövetési vizsgálat 1996-ban kapta jelenlegi struktúráját, amelyben néhány évente újabb kohorszot választanak, amelyet 16-17, 18-19 és 22-23 éves korában vizsgálnak. A statisztikai honlap²³ adatai szerint négy kohorszról vannak adatok: az 1992-ben, az 1996-ban, az 1998-ban és a 2001-ben végzettekről. Az adott korcsoport 20%-át keresik meg, a mintavételhez minden hónapban adott napot vesznek, az ezen a napon született diákokat keresik meg. A kérdőív önkitöltős és postai úton gyűjtik össze, a nem válaszolókat pedig igyekeznek telefonon lekérdezni.

A kérdőívben az iskolai tapasztalataikról is kérdezik a diákokat, valamint igyekeznek feltérképezni, hogy mik a fiatal felnőttek tervei: továbbtanulnak-e, illetve dolgozni szeretnének-e a középiskola után. Adatot gyűjtenek arról is, hogy mi befolyásolja a fiatalok döntéseit, milyen segítséget kapnak ennek meghozatalához. A későbbiekben kérdezik őket a munkahellyel való elégedettségről is. A kérdőív felméri a diákok családi körülményeit, a szülői segítség mértékét és az otthoni eszközrendszert. A kutatás egyik fontos célja, hogy előre jelezze a felsőoktatás iránti igényt a diákok pályatervei alapján.

Létezik egy további vizsgálatcsoport, amelyet fontosnak tartunk bemutatni Skóciából: *A Destinations of Leavers from Scottish Schools*²⁴ (A Skót végzősök céljai) című kötet a Careers Scotland²⁵ (Életutak, Skócia) nevű nemzeti szervezet és az Education Information and Analytical Services Division of the Scottish Government (EIAS – A Skót Kormány Oktatási Információs és Elemzési Szolgáltatások Részlege) adatainak egyeztetéséből jött létre. Korábban a Careers Scotland csak iskolai szinten gyűjtött adatokat a tanulói utakról, az EIAS pedig az egyes diákok szintjén gyűjtötte az eredményeket. A követéses vizsgálatért a két rendszert harmonizálták és az adatokból készülő kiadvány az említett *Destinations (...)*, amelyben az iskola befejezése után három hónappal kérdezik le a volt diákokat.

*A Follow up Survey of Leavers From Scottish Schools*²⁶ (A Skót végzősök követéses vizsgálata) című vizsgálatban a *Destinations (...)* vizsgálathoz képest hat hónap múlva kéri meg a végzetteket, hogy frissítsék a munkaerőpiaci vagy az oktatási státuszukat.

National Longitudinal Surveys, Egyesült Államok

Az itt bemutatott két vizsgálatot a munkaügyi adatgyűjtéssel foglalkozó hivatal készítette. Ezek a vizsgálatok nem egy adott évfolyamot követnek, hanem egy korcsoportot.

²² <http://www.oecd.org/dataoecd/35/31/1908279.pdf>

²³ <http://www.surveynet.ac.uk/SQB/QB/surveys/ssls/sslsintro.htm>

²⁴ Legújabb ilyen típusú felmérés: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2009/11/20112425/2>

²⁵ A szervezet célja, hogy segítse a karriertervezést és a munkahelyek megtartását információszolgáltatás, tanácsadás és oktatás által. <http://www.careers-scotland.org.uk/AboutCS/AboutCS.asp>

²⁶ Legújabb ilyen típusú felmérés: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2009/06/follow>

Az NLSY79 egy nemzeti reprezentatív mintán alapul (12 686 fő). A minta az 1979-ben 14 és 22 évek között lévő alanyokat foglalja magába. Az alanyokat 1994-ig éves szinten kérdezték meg, azóta kétéves gyakorisággal kérdezik újra. Az első lekérdezés óta a válaszolók jelentős része átélte az iskola és a munka közötti átmenetet, szülővé és saját ingatlantulajdonossá vált.

A vizsgálat fő tulajdonsága, hogy az adatokat eseménytörténeti formátumban (event history format) kezeli, amely rögzíti az egyén életpályája szempontjából fontos események kezdeti és befejezési dátumát. A munkaerőpiaci aktivitásra vonatkozó adatokat is ilyen formában részletezi. Az adatok magukba foglalják az utolsó adatfelvétel óta végzett összes munka kezdeti és befejezési dátumát, valamint azon időszakokat amikor az alany nem dolgozott. Az adatokat ilyen formában történő gyűjtése és rögzítése miatt könnyű kiszámítani a tényleges munkaerőpiaci tapasztalatot, az adott állásban eltöltött időtartamot és az állások közötti váltások gyakoriságát.

Az NLSY97 egy nemzeti szintű reprezentatív mintán alapul (9000 fő), amely lefedi a 1996-ban 12 és 16 év közötti fiatalokat. Az első adatfelvétel 1997-ben valósult meg, amely egyaránt kiterjedt az adott fiatalra és a fiatal egyik szülőjére. Azóta a fiatalokat éves szinten kérdezik újra.

Az NLSY 97-et arra tervezték, hogy képes legyen megragadni az iskolából a munkaerőpiacra (és a felnőttkorba) történő átmenetet. Széleskörűen gyűjt adatot a fiatalok munkaerőpiaci viselkedéséről és az oktatási tapasztalataikról. Az elhelyezkedési adatok két típusú munkára fókuszálnak: állás típusú munkákra, amikor az egyén a munkaadó alkalmazásában áll, és szabadúszó munkákra, mint a gyerekekre vigyázás (babysitting) vagy a fűnyírás. Ez a különbségtétel lehetővé teszi a kutatók számára, hogy a korai munkák hatását vizsgálják a fiatalok körében.

Nem pályakövetési célú, pályakövetési relevanciával bíró kutatások

A pályakövetés, az egyén életpályája, az első munkahelyen szerzett tapasztalatok több más, nem pályakövetési célú kutatásnak is a témájába vágnak. Példaként utalunk egy konkrét kutatásra.

Az Egyesült Államokban ötven éve működik a Népeség aktuális helyzetére vonatkozó felmérés,²⁷ (*Current Population Survey*) amit havonta kérdezik le 50 000 háztartásban és a munkaerőpiaci adatok fő forrása. Az adott háztartás minden 15 évnél idősebb tagjának munkaerőpiaci helyzetére rákérdez. A demográfiai és kiegészítő kérdések a társadalmi, oktatási és gazdasági pozíció pontos beazonosítását is lehetővé teszik.

Különböző népesedési panelvizsgálatok is szolgálhatnak olyan típusú eredményekkel, amelyekből az egyén életútjára, oktatási és munkakörülményeire vonatkozó adatokat nyerhetünk.

Amennyiben hazai példákat nézünk, az egyik legkézenfekvőbb példa maga a népszámlálás vizsgálata, amelynek nem elsősorban az a célja, hogy akár az 'átmenet' időszakáról, akár az iskolarendszer hatékonyságáról információkkal szolgáljon. Mindazonáltal teljes körű volta és az adatok széles köre miatt fontos forrása lehet az oktatáspolitikai döntéshozatalnak is. Másrészt említhetünk még olyan kutatásokat is, amelyek tartalmaznak elhelyezkedésre, iskolai előmenetelre, mobilitásra vonatkozó kérdéseket is és elég széles körben kérdezik le őket ahhoz, hogy általánosítani engedjenek. Ilyen jellegű vizsgálat az *Ifjúság2008* kutatás, amely már harmadik a négyévente lefolytatott nagymintás ifjúságkutatások sorában. A vizsgálat a 15-29 éves korosztályt fedi le és fő célja, hogy bemutassa az ifjúsági korosztályok iskoláztatását, elhelyezkedését, karrierjét, önállósodását és boldogulási esélyeit befolyásoló társadalmi tényezők változását.²⁸

²⁷ <http://www.census.gov/cps/>

²⁸ http://www.kult13.hu/index.php?lang=hun&page=cms&spage=showpage&id=521&mikrohonlap_id=719

Összegzés

A pályakövetés nemzetközi gyakorlatairól összeállított anyagunk célja legfőképp az volt, hogy bemutassa a pályakövetés összetett és sokrétű voltát. Miközben látszólag a pályakövetés egy viszonylag egyszerű kutatási problémát takar – hiszen adott a vizsgált populáció és többé-kevésbé a legfontosabb kutatási kérdések is – a fenti összefoglaló jellegű anyagból az látszik, hogy a gyakorlati megvalósítás nagyon eltérő lehet a különböző országokban, vagy akár az egyes országokon belüli különböző régiókban is.

A tanulmány írása közben felmerült, hogy kezeljük-e külön a kifejezetten iskola és munkaerőpiac közötti átmenet vizsgálatát célzó kutatásokat a tipológiában. Ezen opció ellen döntöttünk, mivel bizonyos értelemben minden, a jelen írásban tárgyalt pályakövetési vizsgálat foglalkozik az átmenet kérdésével, hiszen minden tárgyalt vizsgálat lefedi a képzés utáni éveket, amelyek során a végzett tanulók vagy továbbtanulni, vagy elhelyezkedni próbálnak. Ez egyben azt is mutatja, hogy minden pályakövetés jellegű vizsgálat egyik fő célja ennek az életpálya szakasznak a megközelítése, feltárása, de ehhez más eszközöket vesznek igénybe, máshogy közelítik meg a problémát és más az az időszak is, amelyet átmenetként definiálnak.

Az átmenet körüli értelmezési nehézségeket bonyolítja még az az általános trend is, hogy az átmenet egyre kevésbé jelenti és jelenheti csupán az iskola és munkaerőpiac közötti *első* átmenetet. A jövőben várhatóan egy életpályán belül növekszik az átmeneti időszakok száma, és ennek megfelelően mindkét irányba (iskola-munka, munka-iskola) való mozgás lesz jellemző, valamint a tudás megszerzésének helye szélesebb értelmet²⁹ kap. Ez valószínűsíthetően az átmenet kutatásának longitudinális megközelítéseit értékeli majd fel.

Az átmenet kérdéséről visszatérve az általános konklúziókhöz, az írás szerzői számára az egyik legfontosabb tanulság, hogy nincs egyértelmű fordítása a pályakövetés kifejezésnek sem angolul, sem németül, sem franciául. Az a fajta tükörfordítás, ami az éppen kialakítás alatt álló magyar pályakövetési rendszert írja le (*carrier monitoring system*) egyáltalán nem segít, ha a nemzetközi gyakorlatok nyomára próbál bukkanni a kutató. Az internetes keresésnél sokkal inkább a keresőszavak kreatív használata szükséges,³⁰ amely során számos pályakövetési relevanciával bíró vizsgálatot lehet fellelni.

Mindez azt az állítást látszik alátámasztani, hogy a pályakövetés fogalma erősen széttartó és számos eltérő vizsgálati irányt mos egybe. Valószínűleg erre vezethető vissza az a tény is, hogy ezen írás szerzői nem találtak olyan elméleti összefoglaló munkát, amely felvázolná a pályakövetési szempontból relevanciával bíró vizsgálatok tipológiáját. Hogy a fent bemutatott vizsgálatok elemzése érthetőbb, és a több különböző kutatási irány elkülöníthető legyen, megpróbáltunk egy kategóriarendszert alkotni, amely bár nem tökéletes, de a témában a jelenlegi tudásunk alapján a leginkább deskriptív.

²⁹ „Életszélíig való tanulás”: az egyes élethelyzetben, tevékenységekben benne foglaltatik a tanulás lehetősége (*Life-wide learning*)

³⁰ Angol keresőszavak: Follow-up research, follow-up survey, student follow-up, transition from school to work; school leavers survey, school leavers research;

Német keresőszavak: lebenslauf vorschung, lebensverlauf vorschung;

Francia keresőszavak: Enquête sur le devenir des anciens élèves, une enquête sur le parcours des anciens élèves, enquête auprès des anciens élèves, enquête sur l'orientation des anciens élèves, statistique sur les anciens, l'insertion de la vie active des anciens élèves, le devenir professionnel

A pályakövetés sokrétűségének okát abban véltük fellelni, hogy a vizsgálatok jellegét alapvetően két dimenzió határozza meg. Az egyik dimenzióban az a kérdés, hogy ki lesz az összegyűjtött adatokból termelhető tudás végfelhasználója, a másikban pedig, hogy mire szeretnék használni ezt a tudást. Érthető okokból eltérő megrendelői/felhasználói igények és eltérő célok mentén egészen eltérő vizsgálati struktúrákat és tudásanyagot találunk. Mivel az ilyen típusú nagymintás, évről évre ismétlődő vagy éppen panelvizsgálatok igen komoly személyi és technikai infrastruktúrát, valamint komoly anyagi ráfordítást igényelnek, a legtöbb országban elmozdulás érzékelhető az egyes kutatások módszereit, technikáit, valamint a kérdezett populációt illetően. Így például jelenleg Skóciában is komoly változások mennek végbe a pályakövetési gyakorlattal kapcsolatosan, amely változások során a kormányzat végül a Skót Végzősök Kutatás lezárása mellett döntött.³¹

Egyértelmű ajánlásokat nehéz lenne a fent bemutatott vizsgálatok alapján megfogalmazni a magyar rendszer kialakításához. Annyi azonban látható, hogy a legtöbb országban nincs törekvés arra, hogy egy minden szereplő igényét kielégítő tudástermelési mechanizmust hozzanak létre. Ahol törekedtek ilyen multi-funkcionális és alapvetően rugalmasan – egyéni, intézményi és országos szinten is – kezelhető adatstruktúrák kiépítésére (Hollandia, Finnország, Norvégia), ott ezeket már régen kialakított és bejáratott rendszerek összekapcsolásával tudták kialakítani. Ezek a több oktatási szintet átfogó vizsgálatok képesek továbbá az élethosszig tartó tanulás társadalmi jelenségével kapcsolatos követelményeknek is megfelelni, azaz nem csupán az iskola és a munka közötti egyszeri átmenetet tudják megragadni, hanem a különböző szférák közötti folyamatos mozgást. Ezek a rendszerek ráadásul vélhetően igen drágák és egy-egy dedikált állami intézmény, munkacsoport foglalkozik az aktualizálásukkal évről évre. Továbbá az is látható, hogy ezekben az esetekben maga a pályakövetés összekapcsolódik a pályaaorientációval és a tanácsadási szolgáltatásokkal.

Abstract

In Hungary the national and institutional systems of student follow-up and graduate surveys are just about to be put into operation both at the level of secondary and tertiary education. Working currently in the National Institute for Public Education in three projects on vocational education we have collected information on the national and – with a stronger emphasis – on institutional student follow-up systems mainly in secondary education.

³¹ Az információ David Raffe professzortól, az Edinburghi Egyetem oktatójától származik.

Melléklet: *A BVE-Monitor kérdései*

Az alábbiakban a BVE-Monitor jelentésének fő tematikus blokkjai kerülnek vázlatosan bemutatásra, amely alapján vissza lehet következtetni a kérdőív tartalmát is. Különösen érdekesnek a kompetenciára vonatkozó kérdések (utolsó témablokk) tűnnek, mind kérdezéstechnikai, mind a felsorolt kompetenciák szempontjából.

Demográfiai adatok

Nem, életkor, etnikum

Szakképzésről általában

vizsgaeredményekre vonatkozó adatok

Továbbtanulás

Továbbtanulás oka / Továbbtanulás szintje / Milyen típusú képzésben tanul tovább? / Mennyire jó a „csatlakozás” az előző intézményhez? / A második évre való bejutás arányai / Iskolai eredmények / A továbbtanulás befejezésének (pl. motiváció hiánya, képzés nehézsége, utazás, család, személyes problémák stb.)

Munkaerőpiac

Végzett tevékenység a szakképzés után / Munka nélkül töltött idő az első elhelyezkedésig / Keresett-e közben munkát / Milyen módon jelent meg a munkaerőpiacon / Munkanélküliségi ráta / Jelenlegi pozíció meghatározása

Jelenlegi pozíció

Foglalkozás neve / Iparág / Cég székhelye / Cég nagysága / Gyakornoki vagy fizetett-e a pozíció / Munkaviszony jellege / Munkaszerződés jellege (határozott, határozatlan idejű) / Munkaadó által munkavállalótól elvárt oktatási szint / Munkaadó által munkavállalótól elvárt oktatási irány / Vannak-e beosztottjai? Hány? / Munkaidő / Bruttó kereset

Szakképzésről való tanulói vélemények

Mennyire ad jó alapot a képzés a munkaerőpiacon való kezdéshez / mennyire ad jó alapot további készségek, tudások fejlesztéséhez / Képzés átfogó jellege / Képzés mélysége / Képzés nehézsége / Gyakorlat-elmélet arány / Tanárok szigorúsága / Képzés tanulás vagy szakmaorientáltsága / Iskolai atmoszféra / Tanítás minősége / Vizsgák módja / vizsgák minősége / Utazás, ingázás / Könyvtár, médiatár minősége, ellátottsága

Elvárt kompetenciaszintek

A diákok minden kompetenciakörrel kapcsolatban két kérdésre válaszolnak. Egyrészt arra, hogy mennyire fontos az adott kompetencia a jelenlegi pozíciójukban; másrészt arra, hogy milyen figyelmet fordított ezen kompetencia fejlesztésére az iskola.

Felsorolt kompetenciák: Szaktudás / IKT készség / menedzsment / idegen nyelv ismerete / környezet és biztonsági (munkavédelmi) ismeretek / Tudás gyakorlati alkalmazásának készsége / Íráskészség / Beszédkészség / Tudás átadása / Tevékenységek tervezése, koordinálása, szervezése / Problémamegoldás / Kapcsolatteremtési készség / Csoportmunka, közös munka / Kereskedelmi jártasság / Önállóság / Kezdeményezőkézség, kreativitás / Alkalmazkodókészség / Pontosság, gondosság

Egyebek